

PROBLEMATIKA SOUČASNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY NADACÍ

Eva Franková

Katedra ekonomie, Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice

THE PROBLEMS OF PRESENT LEGISLATION OF ENDOWMENT

This article engage in the present legislation of the endowments, which are nonprofit organization, describe the way of registration new endowments, the conditions and the demands for registrations new endowments. There is the possibilities of transformation the endowment to the common utility society in the next part this contribution. The last part improve the legislation of endowment, indicate of the questions and mistakes in this legislation.

1. CHARAKTERISTIKA A PRÁVNÍ POSTAVENÍ NADACÍ

Zákon o dani z příjmu zařadil nadace mezi dvanáct kategorií neziskových organizací. Neziskovými organizacemi rozumíme podle tohoto zákona organizace charakteru právnické osoby, které nebyly zřízeny nebo založeny za účelem podnikání.¹ Teorie rozděluje neziskové organizace podle různých hledisek². Podle globálního poslání lze nadace přiřadit do kategorie neziskových soukromoprávních organizací veřejně prospěšných, jejichž globálním posláním jsou veřejně prospěšné činnosti

Právní postavení nadací je společně s nadačními fondy upraveno samostatným zákonem č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních fondech)³, který byl schválen 3. září 1997 a který nabyl účinnosti 1. ledna 1998. Tato relativně nová právní úprava ve srovnání s dosavadní úpravou mnohem podrobněji upravuje postavení těchto neziskových subjektů i pravidla jejich fungování, ale tento právní předpis se nevyhnul také mnohým nedostatkům a nedůslednostem.

Zákon o nadacích vymezuje nadaci jako účelové sdružení majetku zřízené a vzniklé na základě tohoto zákona pro dosahování obecně prospěšných cílů. Obecně prospěšným cílem je zejména rozvoj duchovních hodnot, ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic, rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu.

Podle zákona o nadacích musí nadační jmění nadace činit nejméně 500 000 Kč v penězích nebo v majetkových hodnotách, splňujících předpoklad trvalého výnosu. Pokud nadace nashromáždila stanovenou výši majetku a pokud chtěla dále fungovat jako nadace, musela se na základě zákona o nadacích přeregistrovat. Nový návrh na registraci (zápis do nadačního rejstříku) se podával u příslušného rejstříkového soudu nejpozději do 31. prosince 1998. Zůstala-li nadace do této lhůty nečinná, čekala ji likvidace.

¹ Z č. 586/1992 Sb. o dani z příjmu

² REKTOŘÍK [1998]

³ dále jen zákon o nadacích

2. POSTUP PŘI REGISTRACI NADACÍ

Ke 14. květnu 1999 bylo podle zákona o nadacích registrováno v nadačním rejstříku celkem 221 nadací. V praxi se nadace, které žádaly o registraci u rejstříkového soudu, setkávaly s různými přístupy. Jednotlivé soudy nepostupovaly shodně, neboť požadovaly doplnění dokumentů, které nebyly v právních předpisech zmíněny.

Zákon o nadacích ukládal dosavadním nadacím předložit k návrhu na zápis do nadačního rejstříku statut nadace, který bude v souladu s tímto zákonem, výpisy z trestního rejstříku členů správní a dozorčí rady, popř. revizora. Návrhy musely nadace doplnit následujícími listinami, které doložily, že nadace splňují požadavky ze zákona dle § 79 občanského soudního řádu, jimiž se řídí řízení před soudy:

1. prohlášení členů správní a dozorčí rady, popř. revizora o splnění podmínek stanovených zákonem pro výkon funkce člena správní rady, dozorčí rady, popř. revizora,
2. doklady o nadačním jmění (smlouvy o účtech, na nichž je uloženo nadační jmění, výpisy z účtů, znalecké posudky na nepeněžitá nadační jmění),
3. dokumenty dosavadní nadace (původní statut, rozhodnutí okresního úřadu o registraci, rozhodnutí o přidělení IČO původní nadaci),
4. doklady o subjektivitě, je-li zřizovatelem nadace právnická osoba,
5. rozhodnutí statutárního orgánu dosavadní nadace o zvoleném postupu.

V praxi se nadace při žádosti o registraci setkávaly s některými dalšími požadavky soudu⁴. V případě, kdy se nadace chtěla zaregistrovat jako nadační fond, někteří soudci požadovali doklad o vkladu zřizovatele. Jako vklad do nadačního fondu uvádějí nadace vklad při svém vzniku. Ale původní právní úprava nestanovila povinnost vklad zřizovatele nadace, tudíž ne vždy bylo možné vklad zřizovatele doložit.

U některých soudů bylo třeba dokládat nadační jmění, což ale nebylo možné, protože dle zákona o nadacích je nadačním jměním je peněžní vyjádření souhrnu peněžních i nepeněžních vkladů zapsaných v nadačním rejstříku. Tyto vklady se tedy stávají nadačním jměním až po zápisu do nadačního rejstříku.

U některých soudů dále požadovaly, aby upravený statut nadace a návrh na zápis do nadačního rejstříku byl podepsán statutárním orgánem dle upraveného statutu, který však ke dni podání návrhu na zápis není účinný. Dle zákona o nadacích se právní poměry nadace, která vznikla před účinností zákona o nadacích, se řídí do doby zápisu do nadačního rejstříku dosavadními předpisy.

Někteří soudci vyžadovali jako doložení sídla nadace výpis z katastru nemovitostí, ale tento požadavek je nadbytečný, neboť sídlo nadací je již registrováno u okresního úřadu.

3. DALŠÍ MOŽNOSTI TRANSFORMACE NADACÍ

Pokud nadace neměly potřebnou výši nadačního jmění, nabízelo se jim několik alternativ. Nejschůdnější bylo zaregistrovat se jako nadační fond. Nadační fond je zcela novým typem neziskového subjektu, který se svým charakterem nadacím velmi blíží. Z hlediska fungování nejsou prakticky mezi nadacemi a nadačním fondem rozdíly. Oba subjekty jsou založeny na

⁴ DEVEROVÁ [1999]

poskytování prostředků třetím osobám. Hlavní rozdíl spočívá v povinnosti nadace doložit nadační jmění a v poněkud rozsáhlejších daňových výhodách ve prospěch nadací. Nadační fond nadační jmění netvoří, výši jeho majetku zákon nevymezuje. Na rozdíl od nadace nadační fond může k dosahování svého účelu používat veškerý svůj majetek, nadace je povinna udržovat nadační jmění. Výše zmiňované daňové výhody spočívají v osvobození některých příjmů plynoucích z majetku zapsaného v rejstříku jako nadační jmění (příjmy z pronájmu nemovitostí, z úroků, z cenných papírů).

Dalšími možnostmi „nemajetných“ nadací bylo sloučení s jinou nadací, která má shodný, popřípadě obdobný účel, či přeměna nadace na obecně prospěšnou společnost (OPS). Tento typ neziskové organizace je založen na poskytování obecně prospěšných služeb a nemusí dokládat žádné majetkové minimum, jako je tomu u nadací. V praxi ovšem vznikaly s tímto druhem transformace jisté problémy z důvodu nedostatečné právní úpravy⁵. Hlavním problémem bylo, kdo bude zapsán jako zakladatel OPS. Nemohla jím být nadace sama, neboť ta vznikem OPS zanikla. Nejvhodnějším řešením byl způsob, kdy statutární orgán nadace současně s rozhodnutím o transformaci rozhodl i o zakladateli. Zakladatelem se mohl stát například původní zakladatel nadace či jednotliví členové správní rady nebo jiné osoby.

4. ZHODNOCENÍ PŘÍNOSU ZÁKONA O NADACÍCH

Nově přijatá právní úprava ve srovnání s úpravou dosavadní mnohem podrobněji vymezuje postavení těchto neziskových subjektů i pravidla jejich fungování. Obsahuje ovšem také určité nedostatky, které by měly být ještě dořešeny.

Mezi tyto sporné otázky patří také vymezení destinatářů, tj. osob, kterým může nadace poskytnout finanční prostředky. Závažným nedostatkem je opomenutí zákazu poskytování nadačních příspěvků zřizovateli. Chybí přesnější pozitivní vymezení vkladů zřizovatelů do nadačního jmění, jejich přechod na nadaci - především nabývání vlastnického práva nadace k nemovitostem.

V případě cizinců jako členů statutárních a kontrolních orgánů zákon o nadacích a nadačních fondech stanovuje, že ve věcech rejstříku platí obdobně ustanovení obchodního zákoníku. Ten stanoví, že u zahraniční osoby, která se zapisuje do obchodního rejstříku jako osoba oprávněná jednat jménem podnikatele, se vyžaduje doklad o povolení k pobytu v ČR. U členů kontrolních orgánů je takový požadavek v rozporu s ustanovením obchodního zákoníku, neboť kontrolní orgán nejedná jménem nadace. U těch členů, kteří nejednají jménem nadace nebo nadačního fondu navenek, ale jsou pouhými členy s povinností účasti na jednání správní rady je požadavek povolení pobytu nadbytečný.

I přes jisté mezery a nedůslednosti, které tento zákon obsahuje, je významným legislativním počinem v oblasti nadačního práva a jistě pomůže nadační praxi překonat některé zásadní problémy způsobené nedostatečnou pozitivní nadační úpravou. Zpřísnění režimu dává tomuto sektoru předpoklad k dalšímu zprůhlednění a tím i možnost získání větší důvěryhodnosti.

⁵ DEVEROVÁ[1999]

LITERATURA:

1. Deverová L: Praxe soudů při registracích nadací a nadačních fondů. In *Bulletin*, Praha 1999, č 1, s 6-7
2. Rektořík J: *Ekonomika a řízení neziskových organizací*. Brno, Masarykova univerzita, 1998, 128 s
3. Zákon č. 586 / 1992 Sb. o dani z příjmu
4. Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních фондах a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních фондах)

Kontaktní adresa:

Ing. Eva Franková
Katedra obecné a veřejné ekonomie, FES
Univerzita Pardubice
Studentská 84
532 10 PARDUBICE

☎ 040/ 603 6257

e-mail: eva.frankova@post.cz

Recenzoval: doc.Ing.Antonín Pešek,CSc., vedoucí katedry obecné a veřejné ekonomie, FES,
UPa